

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

คำนำ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีพันธกิจในการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติ อันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้คงอยู่เป็นมรดกของสังคมไทยตลอดไป เพื่อให้เยาวชนได้ ศึกษาหาความรู้และเกิดความภูมิใจในการที่จะนำภูมิปัญญาเหล่านั้น ไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสืบทอดและเรียนรู้ในพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธีให้ถูกต้องตาม ประเพณีนิยม

การจัดโต๊ะหมู่บูชาถือเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของสังคมไทยในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ การจัดพิธีเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี และอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการยก ย่องชื่นชมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการเชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีโดยไม่ขาดสาย กรมการศาสนา จึงเห็นสมควรจัดพิมพ์หนังสือ “การจัดโต๊ะหมู่บูชา” เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบถึงประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา เพื่อจะได้ศึกษาและนำไปใช้เป็น แนวทางในการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในพิธีต่าง ๆ ต่อไป

สารบัญ

	หน้า
ประวัติการจัดโต๊ะหมู่บูชา	๑
วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา	๘
ความสำคัญของโต๊ะหมู่บูชา	๙
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา	๑๑
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายพระพร	๑๕
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือสิ่งของพระราชทาน	๑๖
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จ ฯ หรือตามเส้นทางเสด็จ ฯ	๑๙
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญสถาบันพระมหากษัตริย์	๒๐
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมสัมมนา	๒๑
การตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด	๒๒
ผังการจัดโต๊ะหมู่บูชา	๒๖
การแสดงความเคารพและการบรรเลงเพลงในพิธีการต่าง ๆ	๓๐

รวบรวมเรียบเรียง โดย นายชวลิต ศิริภิรมย์ นักวิชาการศาสนา ระดับชำนาญการ
ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

โต๊ะหมู่บูชา คือ กลุ่มหรือชุดของโต๊ะที่ใช้ตั้งพระพุทธรูป หรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะ เช่น พระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ หรือพระบรมรูปหล่อของพระมหากษัตริย์ พระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ หรือรูปของบรรพบุรุษ ประกอบด้วย เครื่องสักการะบูชา อันเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพอย่างสูงของผู้ที่สักการะ และเป็นการแสดงถึงความกตัญญูที่พึงมีต่อผู้มีอุปการคุณซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมไทย

ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชานั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่อง “อธิบายเครื่องบูชา” ได้ทรงกล่าวถึงม้าหมู่ไว้ ดังนี้

“เครื่องบูชาชนิดนี้เป็นของไทยแกมจีนนั้น เพราะความคิดที่จัดเครื่องบูชาเป็นความคิดไทย แต่กระบวนการที่จัดเอาอย่างมาจากที่จีนเขาจัดตั้งเครื่องแต่งเรือน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายฮ่อ” ซึ่งจีนชอบเขียนฉาก และเขียนเป็นลายแจกันและเครื่องถ้วยชามอย่างอื่น จีนเรียกว่า “ลายปักโก๊” เป็นของที่ได้เห็นกันมาในประเทศนี้เห็นจะช้านานแล้ว แต่ตามเรื่องตำนานปรากฏว่า เมื่อในรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างสวนขวาที่ในพระบรมมหาราชวัง (ตรงบริเวณสวนสิวลีย์บัดนี้) ครั้งนั้น ประจวบเวลาราชทูตไทยออกไปเมืองปักกิ่ง ไปได้เครื่องตั้งแต่งเรือนอย่างจีนเข้ามาจัดแต่งพระตำหนักที่ในสวนขวา เป็นเหตุให้เกิดนิยมกันขึ้นเป็นที่แรกว่า เป็นของงาม น่าดูถึงไปผูกเป็นลายเขียนผนังโบสถ์ แต่คิดดัดแปลงไปให้เป็นเครื่องพุทธรูปบูชา ยังมีปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ที่พระอุโบสถวัดราชโอรส ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างตั้งแต่ยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ อยู่ในรัชกาลที่ ๒ แล้ว เจ้าพระยาบดินทร์ (โต ต้นสกุล กัลยาณมิตร) เอาอย่างมาเขียนฝาผนังพระอุโบสถวัดกัลยาณมิตร ซึ่งสร้างเมื่อในรัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นต้น สันนิษฐานว่า แม้ในชั้นนั้นก็ยังไม่เกิดเครื่องบูชาอย่างม้าหมู่มาเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริ โดยอนุโลมตามลายฮ่อ ซึ่งเขียนผนังโบสถ์ดังกล่าวมาแล้ว ให้สร้างม้าหมู่ขึ้นสำหรับตั้งเครื่องบูชาหน้าพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน เป็นม้าหมู่ใหญ่ ๑๑ ตัว และทรงพระราชดำริให้สร้างม้าหมู่ขนาดเล็ก มีม้าสำหรับตั้งเครื่องบูชาหมู่ละ ๔ ตัว ตั้งประจำพระวิหารทิศ สันนิษฐานว่าเครื่องบูชาอย่างม้าหมู่เกิดขึ้นด้วยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งฉลองวัดพระเชตุพนเป็นเดิมแล้วผู้อื่นนิยมก็เอาแบบอย่างทำกันต่อมาจนทุกวันนี้

เครื่องบูชาอย่างม้าหมู่ที่ใช้เวลามีการงาน ใช้เป็นที่ตั้งพระพุทธรูป ประกอบเครื่องบูชา เช่นในงานทำบุญเรือนเป็นต้นก็มีใช้แต่เป็นอย่างเครื่องประดับ เช่น ตั้งที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่องานระดูหนาวเป็นต้นก็มี ถ้าใช้ตั้งพระพุทธรูปต้องถือว่า ที่ตั้งพระเป็นสำคัญ คือ จะตั้งอย่างไรให้เป็นสง่างาม เหลือที่ตั้งพระเท่าใด จึงจัดเครื่องบูชาเข้าประกอบ คือ เชิงเทียน และเครื่องปักดอกไม้

เป็นต้น ถ้าตั้งม้าหมู่เครื่องบูชาเป็นอย่างเครื่องประดับ โดยเฉพาะมีการประกวดกัน มีเครื่องกำหนด สำหรับการตัดสินว่า ดีหรือเลวด้วยหลักดังอธิบายต่อไปนี้ คือ

๑. ความสะอาดเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง ถึงตัวม้าหมู่และเครื่องตั้งเครื่องประดับจะดีปานใด ถ้าปล่อยให้เปื้อนเปรอะสกปรก ก็อาจถูกตัดสินเป็นตกไม่ได้รางวัล เพราะเป็นความผิดของเจ้าของ

๒. ตัวม้าหมู่นั้นควรรีไซ้ของทำประเทศนี้ ถ้ายังมีมือทำประณีต และความคิดประกอบม้าสูงค่า ให้ได้ทรวดทรงงามเพียงใด ก็นับว่าดีชิ้นเพียงนั้น ม้าหมู่ที่ทำมาขายแต่เมืองจีนไม่นับเข้าองค์สำหรับ ตัดสินให้รางวัล เพราะเป็นของมิขายในท้องตลาดขายดีนับด้วยร้อย หาวเศษไม่

๓. เครื่องบูชาที่ตั้งบนม้าหมู่จะใช้เครื่องแก้วหรือเครื่องถ้วย เครื่องโลหะ หรือทำด้วยสิ่งอันใด ก็ได้ กำหนดเลือกว่า ดีนั้น คือ เป็นของหายาก สามารถหาของประเภทเดียวกันได้หมด ยกตัวอย่าง ดังเช่นว่า ถ้าใช้เครื่องแก้วเจียรไน นามขุ่น ก็ให้เป็นเครื่องแก้วเจียรไน นามขุ่น ทั้งสิ้น หรือใช้เครื่องแก้วแดง ก็ให้เป็นเครื่องแก้วแดงทั้งสิ้น ดังนี้เป็นตัวอย่าง สิ่งของที่ตั้งไม่ขัดกับเครื่องบูชา ยกตัวอย่างข้อห้ามดังเอาขามอย่างสำหรับล้างหน้ามาตั้ง หรือเอาคนที่เขาทำสำหรับใส่สุรามายใช้ ปักดอกไม้ ดังนี้ เป็นต้น นับว่าขัดกับเครื่องบูชาอย่างยิ่ง แต่กำหนดเหล่านี้มีการผ่อนนให้บ้าง เช่น บางทีกุมของที่หายาก ยกตัวอย่าง ดังกุมเครื่องแก้วเจียรไน อย่างกะหลาป่า หาเชิงเทียนแก้วอย่างนั้น ไม่มี จะใช้อย่างอื่นแทนก็ไม่ดีเทียบ เพราะพื้นวิสัยซึ่งจะหาได้ ถ้าว่าโดยย่อเครื่องตั้งม้าหมู่นั้น ถ้าเป็น ของหายาก และได้ครบทั้งชุดหรือโดยมากนับว่าดี

๔. กระบวนจัดตั้งของบนม้าหมู่เครื่องบูชานั้น ต้องจัดให้เห็นสว่างงามแก่ตา คือ ได้ช่องไฟ และแลเห็นของเล็กของใหญ่ได้ถนัด แม้ในเวลากลางคืนก็ให้แสงไฟเทียนที่จัดตั้ง อาจส่องกระจ่างทั่ว ทั้งหมู่มา จึงนับว่า ดี ยังของซึ่งจัดในเครื่องบูชาดอกไม้เป็นต้น ยิ่งจัดให้ประณีตงดงามก็ยิ่งดี

๕. สิ่งของสำหรับจัดตั้งเครื่องบูชาม้าหมู่นั้น ของที่เป็นหลักจะขาดไม่ได้ก็ คือ เทียน รูป ดอกไม้ ๓ อย่างนี้ นอกนั้นเห็นอันใดเป็นของสมควร ดังเช่นผลไม้เป็นต้นจะใช้ด้วยก็ได้ แต่มีข้อห้าม ตามตำราหลวงมิให้ใช้ดอกหรือผลไม้ ซึ่งสาธุชนมักรังเกียจกลืน ยกตัวอย่างดังเช่น ผลฝรั่ง ผลมะม่วง ผลจันทน์ ที่สุกงอมนั้นเป็นต้น” *

จากพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบาย เกี่ยวกับเครื่องบูชาดังกล่าว ทำให้สันนิษฐานได้ว่า การจัดโต๊ะหมู่บูชา เริ่มมีมาแต่รัตนโกสินทร์ ตอนต้น สืบเนื่องมาแต่รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงมีพระราชดำริ ให้จัดสร้างม้าหมู่ขึ้นสำหรับตั้งเครื่องบูชาหน้าพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน ซึ่งเป็นม้า หมู่ขนาดใหญ่ และม้าหมู่ขนาดเล็ก ที่ตั้งประจำวิหารทิศ แต่ยังไม่มิตัวล่างที่เป็นฐานรองรับม้าหมู่

* กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. อธิบายเครื่องบูชา, อนุสรณ์พระราชทาน เพลิงศพ พระราชภัฏทราจารย์ (เปล่ง กุวโม), โรงพิมพ์ บริษัท จี.อี.กราฟิก จำกัด, ๒๕๓๕. (๒๓ – ๒๕)

ซึ่งเป็นการจัดแปลงโต๊ะเครื่องบูชาอย่างจีนมาเป็นของไทย และต่อมามีผู้นิยมจัดโต๊ะเครื่องบูชาม้าหมู่ เพื่อใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และมีโต๊ะประกอบเป็นที่ตั้งเครื่องบูชา ในการทำบุญโอกาสต่าง ๆ ของพระบรมวงศานุวงศ์ และของเจ้านายผู้ใหญ่ในสมัยนั้น ในช่วงระยะเวลาที่ถือว่าได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชามากที่สุดยุคหนึ่ง ก็คือ ในการจัดพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขอแรงพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าภีชี นายอากร พ่อค้า จัดโต๊ะเครื่องบูชาเข้าไปตั้งเป็นเครื่องประดับ จำนวน ๑๐๐ โต๊ะ ซึ่งเป็นปฐมเหตุที่ทำให้มีความนิยมในการประกวดโต๊ะเครื่องบูชา ดังนั้น ในการบำเพ็ญกุศลคล้ายวันประสูติของพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านายผู้ใหญ่ หรืองานทำบุญวันคล้ายวันเกิดของผู้มีบรรดาศักดิ์ มักจะมีการประกวดโต๊ะหมู่บูชาและการจัดเครื่องบูชา เมื่อของผู้ใดดีก็จะมีรางวัลพระราชทานหรือมอบให้ เมื่อมีผู้นิยมในการประกวดม้าหมู่ ก็ย่อมมีการดูแลรักษาเครื่องบูชาให้คงอยู่ครบชุด มีการจัดแปลงในการสร้างม้าหมู่บูชาให้มีความวิจิตรสวยงามอันเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาและฝีมือเชิงช่างของนายช่างไทย อันเป็นการพัฒนาการจัดสร้างโต๊ะหมู่บูชาของนายช่างไทย ดังที่ได้พระนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งเกี่ยวกับข้อกำหนดการพิจารณาม้าหมู่หรือ โต๊ะหมู่ของคณะผู้จัดการประกวดในสมัยนั้น

ข้อหนึ่ง คือ “ตัวม้าหมู่นั้นควรใช้ของทำประเทศนี้ ถ้ายังมีฝีมือการทำประณีต และความคิดประกอบม้าสูงค่าให้ได้ทรวดทรงงดงาม ก็ยิ่งถือเป็นการทำด้วยความคิดริเริ่มจัดแปลงให้สวยงามเหมาะสมได้สัดส่วน ผู้เป็นเจ้าของโต๊ะหมู่ชุดนั้นก็เป็นผู้สมแก่รางวัล” ที่เป็นดังนี้ก็เพราะต้องการส่งเสริมให้ช่างไม้ไทยได้มีความคิดในการจัดแปลงและสร้างม้าหมู่อันเป็นการแสดงออกถึงศิลปะและฝีมือเชิงช่างของนายช่างไทยที่มีลักษณะอันอ่อนช้อยและสวยงาม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านศิลปะของสังคมไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ในการคิดลวดลายเป็นแบบเฉพาะของตนเอง ซึ่งต่อมามีการจัดสร้างโต๊ะตัวต่างเพื่อเป็นฐานสำหรับรองรับม้าหมู่เพื่อให้ความสะดวกในการจัดตั้ง เนื่องจากเมื่อนำม้าหมู่ไปจัดตั้งในสถานที่ทำบุญบางแห่งซึ่งมีพื้นที่ไม่เสมอกัน ก็จะต้องจัดหาวัสดุมารองรับที่ฐานของม้าหมู่แต่ละตัวเพื่อให้ความเสมอกันและสวยงามซึ่งทำได้ยาก เมื่อมีโต๊ะตัวต่างสำหรับตั้งเป็นฐานไว้รองรับกลุ่มโต๊ะหมู่หรือม้าหมู่แล้ว สามารถทำให้ตั้งโต๊ะหมู่ได้ง่ายเกิดความเด่นและมีความสวยงามเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนาด้านความคิดในการจัดสร้างโต๊ะหมู่ของนายช่างไม้ของไทย

การจัดโต๊ะหมู่บูชา ถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งได้มีการปฏิบัติสืบทอดและสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น พระราชประเพณีหรือพระราชพิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือประเพณีต่าง ๆ ของสังคมไทย จึงได้มีการจัดโต๊ะหมู่บูชาในการประกอบพิธีต่าง ๆ อันเป็นการออกแสดงถึงการบูชาต่อสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะอันสูงยิ่งตามที่บรรพบุรุษได้กระทำเป็นแบบอย่างไว้ด้วยความกตัญญู กตเวทิตาในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ภาพเขียนลายช่อ ผนังพระอุโบสถวัดราชโอรส

โต๊ะเครื่องบูชาแบบจีน

โต๊ะเครื่องบูชาอย่างใหญ่ แบบหลวง ในรัชกาลที่ ๕

ภาพโต๊ะกิมตั้ง

ภาพโต๊ะโขกलयศรมของวัดราชบพิธ
ตั้งรับเสด็จฯ เลียบพระนคร ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

เครื่องนมัสการทอทิศของหลวง

กระบะถมของหลวง กระบะเครื่องห้า

การตั้งเครื่องบูชา

เครื่องทองน้อย

ภาพม้าหมูใหญ่ในพระอุโบสถ วัดพระเชตุพน

ภาพม้าหมูขนาดเล็ก ในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน

ภาพโต๊ะหมู่บูชาในพระวิหาร พระพุทธไสยาส วัดพระเชตุพน

วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชา เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมทั้งตั้งเครื่องบูชาตามคตินิยมของชาวพุทธตามที่ปรากฏในพุทธประวัติว่า เมื่อพุทธบริษัทมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลอย่างหนึ่งอย่างใด มักจะนิมนต์พระสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าเสด็จมาเป็นประธานสงฆ์ในงานกุศลนั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ตามคตินิยมดังกล่าว ในการจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงนิยมอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานเป็นนิมิตแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพิธีนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้มีพระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ พุทธศาสนิกชนจึงได้มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา และอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนโต๊ะหมู่บูชาโต๊ะสูงสุดแถวกลางพร้อมทั้งตั้งเครื่องบูชาที่โต๊ะในลำดับที่รองลงมาตามความเหมาะสม ซึ่งสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ฆมฺมสารเถร) วัดราชผาติการาม ได้ให้ความหมายของ “รัตนะ” ว่า “เพราะพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่ควรกระทำความยำเกรงให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน เพราะมีค่ามาก เพราะชั่งไม่ได้ เพราะเห็นได้ยาก เพราะสั่งสมได้เฉพาะคนดี ถ้าไม่เคารพนับถือยำเกรงก็ไม่มีรัตนะ ถ้าทำมั่งง่ายกับพระรัตนตรัยก็ไม่มีรัตนะ ถ้าคนพาลคนชั่วนับถือก็ไม่เป็นรัตนะ” ** ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยำเกรงในพระรัตนตรัยดังกล่าว บรรพบุรุษของเรา

** สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ฆมฺมสารเถร). สามัญสำนึก รำลึกพระคุณ, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.รุ่งเรืองสาส์น, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘. (๒๘ – ๒๙)

หน้าว่าง

หน้าว่าง

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนาต้องมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาทั้งงานกุศลพิธีและบุญพิธี งานกุศลพิธี คือ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องด้วยการอบรม เพื่อให้เกิดความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติศาสนพิธีของพระสงฆ์ และงานบุญพิธี คือ พิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาทำความดีเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว หรือประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรืองานอวมงคล ก็จะมีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาในลักษณะประยุกต์ โดยไม่จำเป็นจะต้องจัดเต็มรูปแบบเหมือนกับการจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อใช้ในการประกวด ซึ่งการจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทางพระพุทธศาสนาจะมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาตามแบบอย่างดังต่อไปนี้

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการ สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานมอบสัญญาบัตร พัดยศ และผ้าไตร ในพิธีเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์แก่พระสังฆาธิการ ณ วัดแจ้งแสงอรุณ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๒

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๔

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๕

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๖

การจัดโต๊ะหมู่ ๗

การจัดโต๊ะหมู่ ๘

ภาพการจัดโต๊ะหมู่บูชา

ในพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระพรหมคุณาภรณ์ (ด.เจียม กุลละวณิชย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม

ภาพการตั้งที่บูชาอัฐิพระพรหมคุณาภรณ์ (ด.เจียม กุลละวณิชย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม

ในพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร เป็นการตั้งโต๊ะหมู่บูชาถวายพระพร เนื่องในโอกาสวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเมื่อมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องในการจัดงานในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันประสูติพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นต้น ซึ่งจะมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่ตามแบบอย่างต่อไปนี้

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะ

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือของพระราชทาน

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลช้างเผือกและตระกูลมงกุฎไทย ตั้งแต่ชั้นทวีติยาภรณ์ลงมา มีผู้ได้รับพระราชทานเป็นจำนวนมาก เหลือวิสัยที่จะจัดให้เข้ารับพระราชทานต่อพระหัตถ์ได้ กองประกาศิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงได้เชิญเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทาน มอบให้กระทรวง ทบวง กรมเจ้าสังกัด เพื่อเจ้ากระทรวงทบวงกรมจะได้มอบให้แก่ผู้ได้รับพระราชทาน ในโอกาสอันสมควร เช่น ในวันสถาปนากระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ เป็นต้น

การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการในสังกัดที่ได้รับพระราชทาน เป็นการมอบสิ่งอันมีเกียรติ เป็นเครื่องตอบแทนคุณงามความดีของข้าราชการที่มีความชอบในราชการแผ่นดิน ดังนั้นควรจัดการมอบเป็นพิธีการ ให้สมแก่เกียรติยศ ซึ่งมีการจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์

การแต่งกายในพิธีมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ****

ผู้ทำหน้าที่มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้น
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนั้น ในพิธีนี้จึงต้องแต่งเครื่องแบบปรกติขาวทั้งผู้เป็นประธาน และผู้ที่จะเข้ารับพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

รับมอบจากประธานในพิธี

ถือได้ว่าเป็นผู้ทำหน้าที่แทนพระองค์ในการพระราชทาน

*** แสงสุรย์ ดลาวัลย์, หม่อมราชวงศ์. แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ “การเข้ารับพระ
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์”, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘. ๓๑ – ๕๑

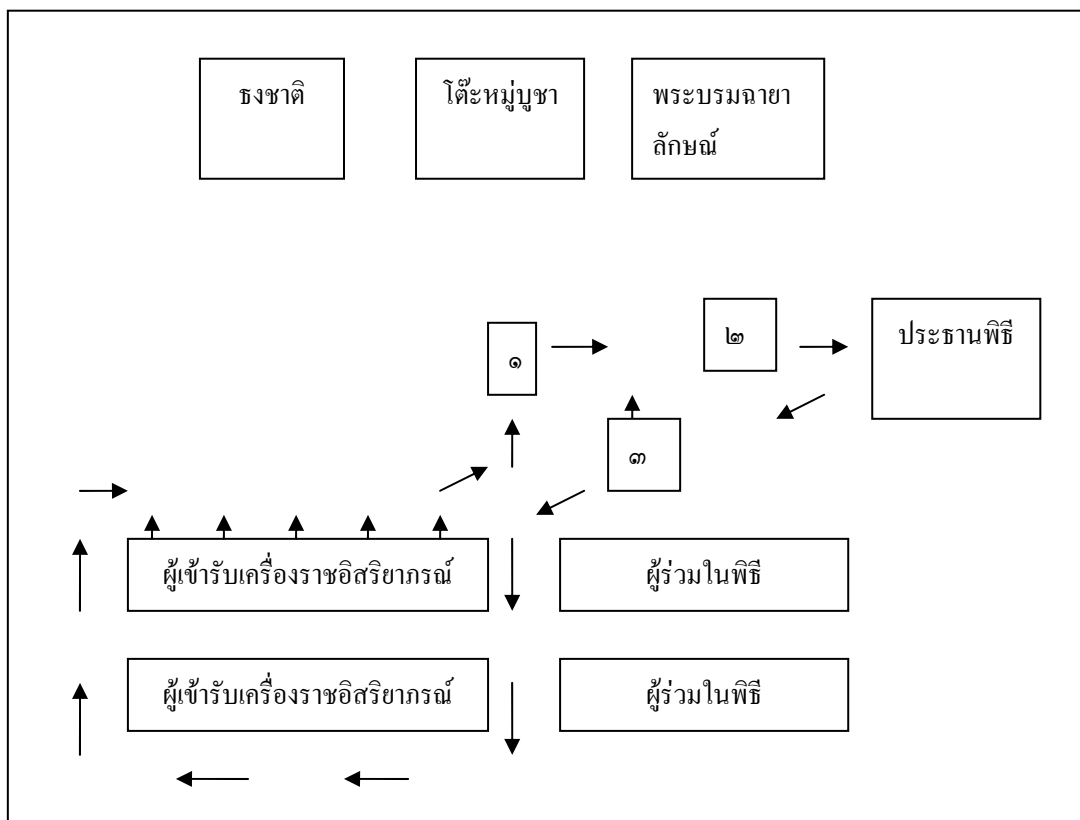
วิธีปฏิบัติ

เมื่อผู้เป็นประธานในพิธีมาถึงและเข้าสู่ห้องประกอบพิธี ให้ทุกคนในห้องยืนตรงขึ้น (อันเป็นการต้อนรับผู้เป็นประธาน แต่ยังไม่ต้องแสดงความเคารพ) ประธานในพิธีเดินทางตรงไปยังที่บูชา จุดธูปเทียนบูชาแล้ว กราบนมัสการพระรัตนตรัย ถอยออกมาจากแท่นที่กราบนมัสการพระรัตนตรัยประมาณ ๑ ก้าว คำนับธงชาติและถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วเดินไปยืนอยู่ตรงหน้าที่นั่งซึ่งฝ่ายผู้จัดพิธีการได้เตรียมไว้ ทุกคนที่อยู่ในห้องพิธีทำความเคารพด้วยวิธีค้อมศีรษะลงคำนับ ประธานเคารพตอบแล้ว นั่งลงยังที่นั่งที่ได้จัดเตรียมไว้

การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ผู้เป็นประธานยื่นมอบ เว้นไว้แต่ในสถานที่ที่จัดให้ผู้เป็นประธานมอบอยู่บนเวที ผู้รับมอบอยู่เบื้องล่าง ผู้เป็นประธานจึงนั่งมอบ จากนั้นให้ดำเนินกิจกรรมต่อไปดังนี้

๑. ผู้รับพระราชทานลุกขึ้นจากที่นั่งก้าวออกไปยืนตรงจุดแล้ว ให้เดินไปหยุดอยู่เบื้องหน้าโต๊ะหมู่บูชา (จุดที่ ๑) แล้วทำความเคารพโดยวิธีค้อมศีรษะไปยังที่บูชา ๑ ครั้ง (อันเป็นการทำความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๓ คือ พระพุทธรูป ธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์) รวมกัน แล้วหันและเดินไปยังผู้เป็นประธานพิธียืนอยู่ในระยะห่างพอสมควร (จุดที่ ๒) ทำความเคารพประธานในพิธีด้วยวิธีค้อมศีรษะ ๑ ครั้ง สืบเท้าเข้าไปรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (การรับให้ยื่นมือรับโดยไม่ต้องเอางาน)

๒. เมื่อรับแล้ว ค้อมศีรษะลงคำนับทำความเคารพประธาน ๑ ครั้ง แล้วถอยออกมาประมาณ ๓ ก้าว (จุดที่ ๓) หยุดยืนหันหน้าไปทางที่บูชาค้อมศีรษะลงคำนับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๓ อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงเดินกลับไปนั่ง ณ ที่นั่งเดิม โดยให้ถือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้สูงในระดับเอวตลอดเวลา จนกว่าจะเสร็จพิธี

ผังการจัดและวิธีเข้ารับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (กรณีรับมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประธาน)

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับสิ่งของพระราชทาน เป็นการตั้งโต๊ะหมู่เพื่อรับมอบสิ่งของพระราชทานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ขอพระราชทาน ซึ่งในกรณีนี้ จะต้องประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระฉายาลักษณ์ไว้บนโต๊ะหมู่โต๊ะสูงสุด แลวกกลาง โต๊ะหมู่โต๊ะกลางประดิษฐานสิ่งของที่ได้รับพระราชทาน โต๊ะหมู่โต๊ะหน้าแลวกกลาง (ต่ำสุด) ตั้งเครื่องสักการะ (พานดอกไม้ ธูป เทียนแพ) ซึ่งก่อนจะรับสิ่งของพระราชทาน ให้เปิดกรวยเพื่อถวายเครื่องสักการะก่อน เพื่อเป็นการถวายตัวในการเข้ารับพระราชทานสิ่งของพระราชทานไปดำเนินการต่อไป ส่วนโต๊ะหมู่โต๊ะอื่น ๆ จะเป็นการตั้งพานพุ่มหรือแจกันดอกไม้ก็สามารถจัดตั้งได้ตามความเหมาะสมและสวยงาม เช่น การรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการรับสิ่งของพระราชทานไปปฏิบัติด้วยความเคารพและสมพระเกียรติ โดยการจัดโต๊ะหมู่เพื่อเข้ารับสิ่งของพระราชทานดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับผ้าพระกฐินพระราชทาน

การจัดโต๊ะหมู่ในการรับพระราชทานสิ่งของ (กรณีสิ่งของพระราชทานมีจำนวนมาก) ประธานเปิดกรวยถวายสักการะแล้ว อัญเชิญสิ่งของพระราชทานวางไว้บนพานตามลำดับ

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จ ฯ หรือตามเส้นทางเสด็จ ฯ

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จ ฯ หรือตามเส้นทางเสด็จ ฯ ถือเป็นการจัดโต๊ะหมู่บูชารับเสด็จ ฯ อันเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีของพสกนิกรผู้ซึ่งอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารได้มีโอกาสแสดงออกในโอกาสที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังท้องถิ่นของตน ซึ่งนับว่าเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการรับเสด็จพระราชดำเนินนั้น บนโต๊ะหมู่บูชาไม่ต้องมีพระพุทธรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระฉายาลักษณ์ เพียงแต่จัดพานพุ่มหรือดอกไม้ตั้งบนโต๊ะหมู่และกรวยดอกไม้รูปเทียนแพ แต่หากท้องถิ่นใดไม่มีรูปเทียนแพก็ให้จัดหารูปเทียนมาตั้งไว้ยังโต๊ะหมู่ตัวกลางด้านหน้า แต่ไม่ต้องจุด เพียงแต่ตั้งไว้เป็นเครื่องบูชา ซึ่งมีวิธีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา ดังนี้

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายสักการะสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการจัดกิจกรรมที่ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน มีความรำลึกถึงพระราชมารชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งประชาชนชาวไทยได้จัดขึ้นในส่วนภูมิภาค อันเป็นการรำลึกถึงพระองค์อีกโสดหนึ่ง เนื่องในโอกาสวันสำคัญ ๆ เช่น วันมหาจักรี วันปิยมหาราช

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด

การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวด เป็นการร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์การจัดโต๊ะหมู่บูชาอันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่มีมาช้านานของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย การแกะสลัก ลงรักปิดทอง และการฝังมุกของชุดโต๊ะหมู่บูชาที่มีความวิจิตรสวยงาม อันเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ฝีมือช่างไม้ไทยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นการอนุรักษ์ฝีมือการจัดพานพุ่มบูชาพระรัตนตรัย พานพุ่มเฉลิมพระเกียรติ และการจัดแจกันดอกไม้แบบไทยที่ให้เห็นถึงภูมิปัญญา ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้แบบไทย ซึ่งมีความประณีตงดงามของช่างดอกไม้ประดิษฐ์ของไทย การจัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อการประกวดนี้ ต้องมีการจัดในลักษณะเต็มรูปแบบ การตั้งหรือวางเครื่องสักการบูชาต้องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม และมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน จึงขอแนะนำเกณฑ์การตัดสินการประกวดโต๊ะหมู่บูชาในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มาลงไว้เป็นแนวทางเพื่อการศึกษา ดังต่อไปนี้

เกณฑ์การตัดสินการประกวดโต๊ะหมู่บูชา

งานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา

เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา

ของ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

๑. โต๊ะหมู่บูชา (๑๐ คะแนน)

ประกวดเฉพาะโต๊ะหมู่ ๗ และหมู่ ๘ เท่านั้น โต๊ะหมู่ที่จัดต้องเป็นชุดเดียวกัน มีความประณีตในการจัดตั้ง

๒. แจกัน (๑๕ คะแนน)

๒.๑ ความถูกต้อง จำนวนครบ ตั้งถูกต้องที่กำหนด

๒.๒ ความประณีต จัดด้วยดอกไม้สด มีความสวยงาม เหมาะสมกลมกลืน

๓. พานพุ่ม (๓๐ คะแนน)

๓.๑ ความถูกต้อง ต้องเป็นพานพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ ประดับด้วยดอกไม้สด หรือชิ้นส่วนของต้นไม้สด ตั้งถูกต้องตามกำหนด

๓.๒ ความประณีต มีความประณีตสวยงามเหมาะสม ความยากง่าย และความละเอียดในการจัด

๔. เชิงเทียน / เทียนที่ใช้ประดับ (๑๐ คะแนน)

มีจำนวนครบตามกำหนด ตั้งถูกต้อง มีความประณีตในการจัดตั้ง อนุญาตให้ใช้เทียนขี้ผึ้ง และเทียนไขสีขาว หรือสีเหลืองเท่านั้น เทียนที่มีลวดลายหรือเทียนเกลียวจะไม่ตัดสิน

๕. กระจ่างรูป / เชิงเทียนที่จุดบูชา (๑๐ คะแนน)

๕.๑ ห้ามใช้กระจ่างรูปที่มีรูปหน้าสิงห์หรือสัตว์ใด ๆ

๕.๒ เชิงเทียนและกระจ่างรูปตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน (ในหนังสือโต๊ะหมู่และระเบียบก่อน ๆ ตั้งคนละแนว แต่ในที่นี่ให้ตั้งในแนวเดียวกัน) ดังนี้

๖. ความเหมาะสมกลมกลืน (๒๕ คะแนน)

พิจารณาในภาพรวมทั้งหมดของโต๊ะหมู่ ความสมดุลของพระพุทธรูป เครื่องบูชา และโต๊ะหมู่ โดยเฉพาะเครื่องบูชาทุกชนิดจะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูป รวมทั้งพระพุทธรูปต้องเป็นปางที่เหมาะสม

หน้าว่าง

หมายเหตุ

สิ่งที่จะไม่นำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ คือ การตั้งธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์ การประดับบริเวณโดยรอบโตะหมู่บูชา ม่านหรือผ้าประดับ รวมทั้งมูลค่าของโตะหมู่ และเครื่องบูชา

ลักษณะหรือรูปแบบการจัดโตะหมู่บูชา

ภาพการจัดโตะหมู่ ๒

ภาพการจัดโตะหมู่ ๔

ภาพการจัดโตะหมู่ ๔

ภาพการจัดโตะหมู่ ๕

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๖

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๗

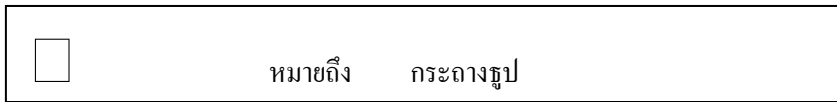
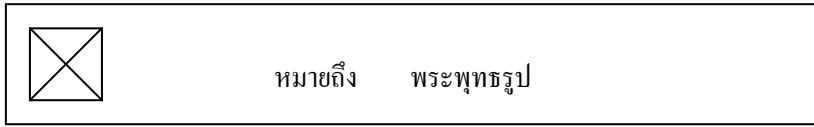
ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๘

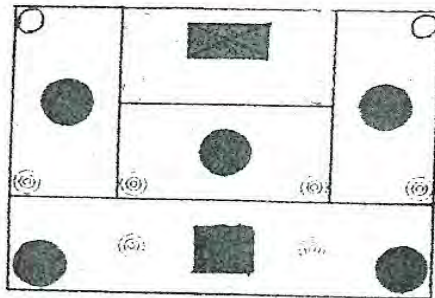
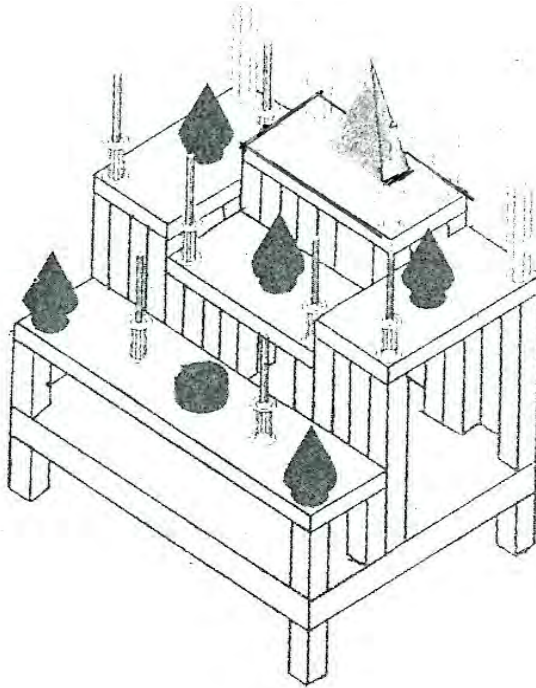

ภาพการจัดโต๊ะหมู่ ๑๕

ผังการจัดโต๊ะหมู่บูชา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนผัง

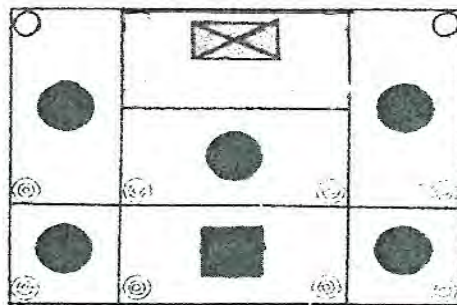
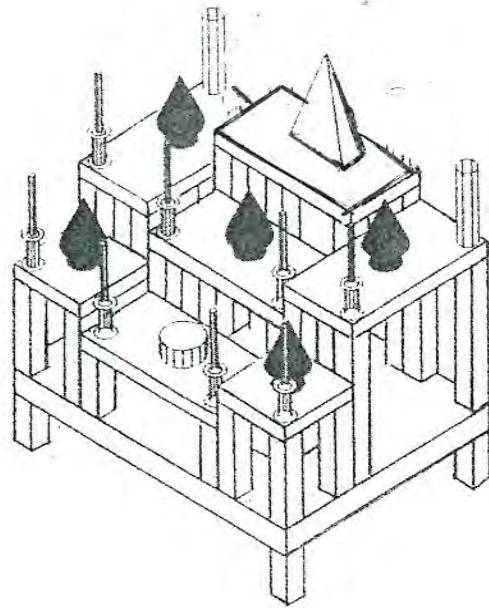

ผังการจัดโต๊ะหมู่ ๕

เครื่องบูชาประกอบด้วย

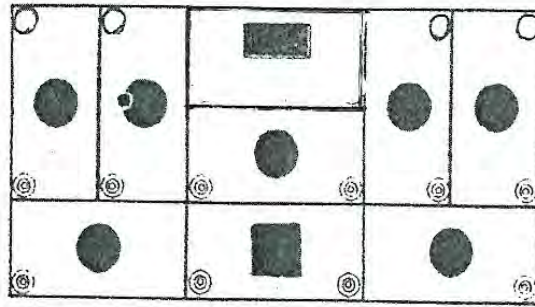
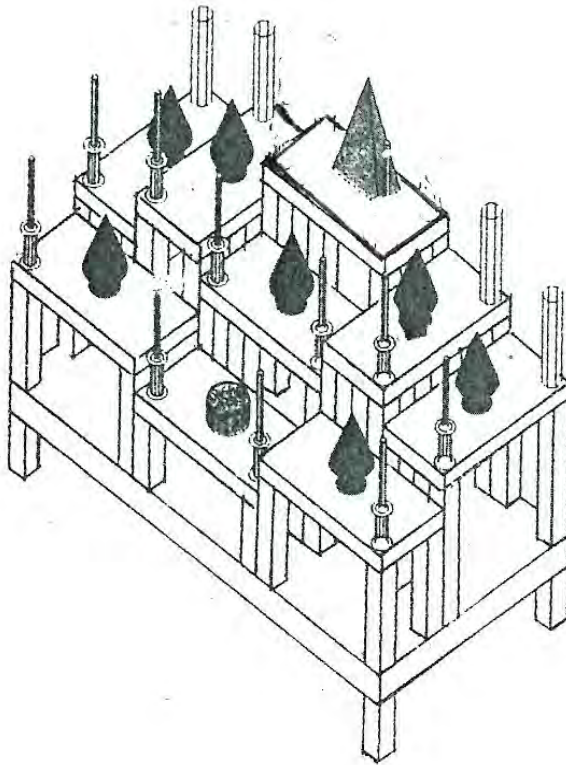
- กระจก รูป	๑ กระจก
- เชิงเทียน	๓ คู่
- พานดอกไม้ / พานพุ่ม	๕ พาน
- แจกัน	๑ คู่

ผังการจัดโต๊ะหมู่ ๗

เครื่องบูชาประกอบด้วย

- กระถางรูป	๑ กระถาง
- เชิงเทียน	๔ คู่
- พานดอกไม้ / พานพุ่ม	๕ พาน
- แจกัน	๑ คู่

ผังการจัดโต๊ะหมู่

เครื่องบูชาประกอบด้วย

- กระจ่างรูป	๑ กระจ่าง
- เข็มเทียน	๕ คู่
- พานดอกไม้ / พานพุ่ม	๗ พาน
- แจกัน	๒ คู่

การแสดงความเคารพและการบรรเลงเพลงในพิธีการต่าง ๆ

ในการจัดงานพิธีการต่าง ๆ ที่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ ส่วนมากนิยมให้มีการบรรเลงเพลง เพื่อถวายความเคารพแด่องค์ประธาน หรือเพื่อเป็นการต้อนรับผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีการนั้น ๆ ซึ่งได้มีระเบียบหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่ควรทราบ ดังนี้

๑. เพลงสรรเสริญพระบารมี บรรเลงเพื่อถวายความเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้แทนพระองค์ และที่ถือปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษเมื่อผู้ขอรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์แล้ว ขณะผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทาน (ผ้าไตร) มาประกอบพาดไว้ที่มีมือทั้งสอง ให้ครุฑขางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี (เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) และให้ผู้ขอรับผ้าพระกฐินพระราชทานยืนตรงเพื่อเป็นการถวายความเคารพ เมื่อครุฑขางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีจบ ให้คำนับ โดยค้อมศีรษะ (ทั้งชายและหญิง สำหรับผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินเป็นข้าราชการ และอยู่ในเครื่องแบบ) สำหรับประธานที่เป็นหญิงที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบให้ถวายความเคารพโดยวิธีถอนสายบัว

การขึ้นเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมีในกรณีที่มีใต้อยู่ ณ ที่เฝ้าฯ เช่น เมื่อเพลงสรรเสริญพระบารมีบรรเลงเป็นการเปิดงานหรือปิดงาน หรือเมื่อมหรสพเริ่มหรือเลิกการแสดงให้ทำความเคารพด้วยการขึ้นตรง เมื่อเพลงจบ ให้คำนับ โดยค้อมศีรษะ

๒. เพลงมหาชัย บรรเลงเพื่อเป็นการถวายความเคารพพระบรมวงศานุวงศ์ ° ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายทหารที่มียศจอมพล จอมพลเรือ จอมพลอากาศ หรือเป็นการบรรเลงเพื่อเป็นการต้อนรับประธานของงานผู้ที่มีเกียรติสูง เช่น พระบรมวงศานุวงศ์ นายกรัฐมนตรี หรือเมื่อผู้เป็นประธานของงานกล่าวคำปราศรัยจบ ก็จะบรรเลงเพลงมหาชัยเป็นกรณีพิเศษ

๓. เพลงมหาฤกษ์ เป็นการบรรเลงเพื่อต้อนรับผู้เป็นประธานซึ่งมิได้กล่าวไว้ในข้อ ๒ และใช้บรรเลงในการเปิดงานที่เป็นพิธีใหญ่ เช่น พิธีเปิดสถานที่ทำการของรัฐบาล พิธีเปิดทางคมนาคมที่สำคัญ ๆ และงานที่ถือเป็นงานมงคลทั่วไป

ดังนั้น เมื่อได้ยินเพลงมหาฤกษ์หรือเพลงมหาชัย วิธีปฏิบัติให้ขึ้นตรงจนกว่าจะจบเพลง ในกรณีที่เป็นพิธีของทางราชการ ผู้ที่เป็นทหารหรือราชการพลเรือนที่อยู่ในเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของราชการทหาร หรือราชการพลเรือนแล้วแต่กรณี

๑. พระบรมวงศานุวงศ์ ได้แก่

- สมเด็จพระบรมราชินีนาถ แห่งพระมหากษัตริย์
- สมเด็จพระเจ้าพี่นาง – น้องนางเธอ ในพระมหากษัตริย์
- สมเด็จพระเจ้าพี่ – น้องชายเธอ ในพระมหากษัตริย์
- พระราชโอรส พระราชธิดา ในพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล
- พระวรวงษา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

บรรณานุกรม

- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. อธิบายเครื่องบูชา, อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พระราชภัฏทราจาร (ปลั่ง กุวโม), พิมพ์ที่ บริษัท ซี.เจ. กราฟิค จำกัด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.
- กรมการศาสนา. ศาสนพิธี ฉบับกรมการศาสนา, โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕.
- “-----”. การจัดโต๊ะหมู่บูชา, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑.
- กรมยุทธศึกษาทหารบก. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี ในพิธีการทางทหาร, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.อรุณการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (วิน ธรรมสาร). หัวใจพระรัตนตรัย, สามัญสำนึก รำลึกพระคุณ, พิมพ์ที่ ห.จ.ก.รุ่งเรืองสาสน์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.
- “-----”. มารยาทไทย, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักพระราชวัง. รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก, ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๗.
